

1. fejezet

Bevezetés

Grafikus Processzorok Tudományos Célú Programozása

MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont

GPU labor:

- Párhuzamos és elosztott számítások
- Numerikus differenciálegyenlet megoldók
- Vizualizáció
- GPU Nap évente (gpuday.com), általában június végén.
- Modern Tudományos Programozás Előadássorozat

<http://gpu.wigner.mta.hu>
gpu (kukac) wigner.mta.hu

Az előadással kapcsolatos információk

- Weboldal, aktuális információk:
<http://gpu.wigner.mta.hu/hu/laboratory/teaching/science-targeted-programming-of-graphical-processors-1>
- gpu.wigner.mta.hu -> Labor -> Oktatás
- Github:
- <https://github.com/Wigner-GPU-Lab/Teaching>
- Jegyszerzés:
Programozási beadandó feladatok + szóbeli vizsga

Az előadással kapcsolatos információk

Tematika:

- Modern hardverek működése, felépítése
- Assembly létminimum
- C++ példákon keresztül az alapoktól az új standardokig
- Párhuzamosítás C++-ban
- GPU API-k és használatuk
- Párhuzamos szimulációk és esettanulmányok

Majd folytatás a 2. félévben (?): Funkcionális Programozás és még több GPU szimuláció

Bevezetés

Miről lesz szó?

- Hardverek alapvető működése
- Programozási nyelvek alapvető építőkövei
- Párhuzamosság elemei

- C++ (11, 14, 17, 20)
- OpenCL (1.2, 2.0)
- SYCL (1.2, 2020)

- Hogyan írjunk a fentiek segítségével hatékony szimulációkat?

Miért pont ezekről akarunk előadást tartani?

- Kutatók (fizikusok, vegyészek, orvosok...): hatalmas kísérletek, bonyolult szimulációk, rengeteg adat
- Nem programozók, nem informatikusok!
- Eredmény: a hardver kihasználatlan
- Következmény: egyre gyakoribb, hogy pályázatokat dobnak emiatt vissza versenyhátrány a jobb kihasználókkal szemben

Miért pont ezekről akarunk előadást tartani?

A tudományág:

- Szerteágazó
(sok nyelv, API és platform)
- Gyorsan változik
(új hw, új standardek, új verziók évente többször is)
- Az információ szétszórt
(blogok, fórumbejegyzések, prezentációk, youtube előadások)

nincs idő megszerezni, leírni könyvbe az információkat

Bevezetés: Programozás

Bevezetés: Programozás

- Program:
utasítások sorozata a gépnek (végső soron)
- Programozás:
utasítások kiosztása

Bevezetés: Programozás

- Program:
utasítások sorozata a gépnek (végső soron)
- Programozás:
utasítások kiosztása ...nem egészen...

A tudományág neve:
Programming Language Theory

- Programozási nyelv:
logikai rendszer, amiben megfogalmazunk egy problémát
- Logikai rendszer? ..ez inkább matematika...
és ez nem véletlen!

- Típusrendszer (type system):

A programozási nyelvnek azon része, amely a nyelvi elemekhez (kifejezések, változók, függvények) tulajdonságokat (típus) rendel, és az elemek kombinációit ellenőrzi, hogy az előírt szabályoknak megfelelnek-e.

- Példa: nyelvtan

Ez értelmes:

„Kati elment a boltba paradicsomért.”

Ez kevésbé:

„Bolt paradicsomot Katiért elmenne a a.

A nyelvtani rendszer által lesznek a mondataink „értelmesek”.

Bevezetés: Programozás

- Típusrendszer (type system):

A típusrendszer garantálja, hogy a benne megfogalmazott program eleget tesz a nyelvi rendszer szabályainak.

Következmény: kevesebb bug.

A szabályok ellenőrzése: *type checking*

A típus rendszerek elméletét vizsgáló tudományág: *type theory*

Bevezetés: Programozás

- Típusrendszer és Logika
Curry-Howard korrespondencia (dióhéjban):

Logika	Program
Bizonyítás	Program
Tétel	Típus
Hipotézisek	Argumentumok

Bevezetés: Programozás

- Típusrendszer és Logika
[Curry-Howard korrespondencia](#) (dióhéjban):

Logika	Program	C++
Konjunkció	Szorzat típus	struct
Diszjunkció	Összeg típus	union+enum ¹
Implikáció	Függvény típus	R f(A...)
Implikáció bevezetése	Függvény definíció	R f(A a, A b){ return a*b; }
Implikáció eliminálása	Függvényhívás	f(a, b);

¹ Az igazi összegtípus a „tagged union” lenne, ami nem létezik C++-ban.

Bevezetés: Programozás

- Az analógiák itt nem érnek véget:

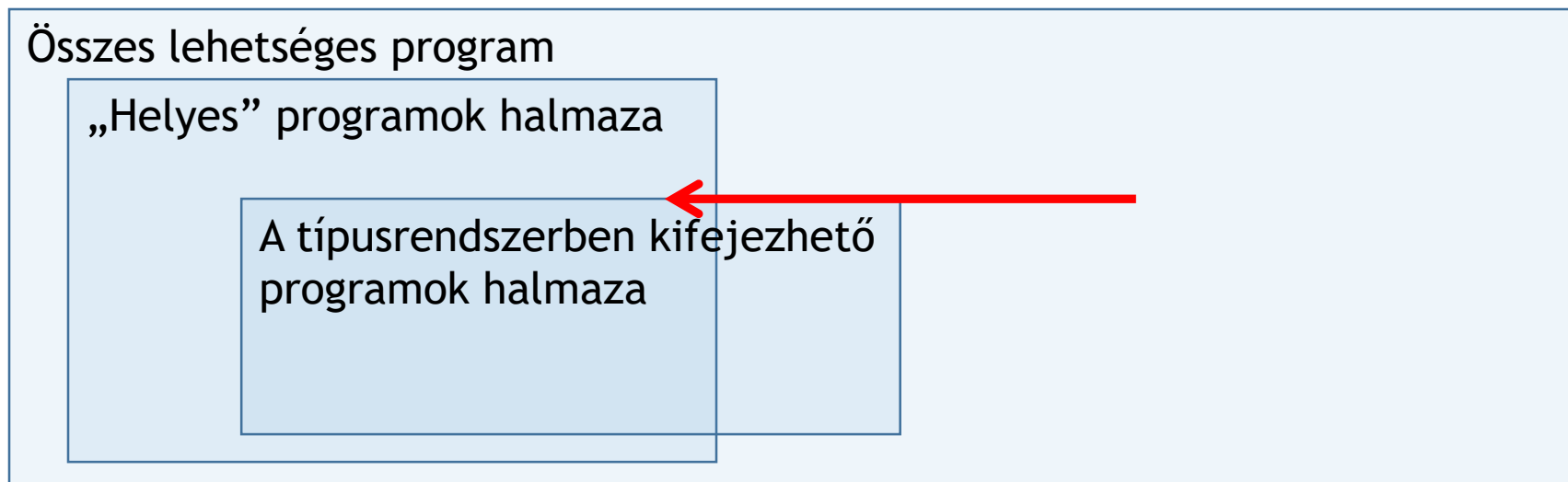
Category Theory	Physics	Topology	Logic	Computation
object X	Hilbert space X	manifold X	proposition X	data type X
morphism $f: X \rightarrow Y$	operator $f: X \rightarrow Y$	cobordism $f: X \rightarrow Y$	proof $f: X \rightarrow Y$	program $f: X \rightarrow Y$
tensor product of objects: $X \otimes Y$	Hilbert space of joint system: $X \otimes Y$	disjoint union of manifolds: $X \otimes Y$	conjunction of propositions: $X \otimes Y$	product of data types: $X \otimes Y$
tensor product of morphisms: $f \otimes g$	parallel processes: $f \otimes g$	disjoint union of cobordisms: $f \otimes g$	proofs carried out in parallel: $f \otimes g$	programs executing in parallel: $f \otimes g$
internal hom: $X \multimap Y$	Hilbert space of 'anti- X and Y ': $X^* \otimes Y$	disjoint union of orientation-reversed X and Y : $X^* \otimes Y$	conditional proposition: $X \multimap Y$	function type: $X \multimap Y$

Table 4: The Rosetta Stone (larger version)

<http://arxiv.org/abs/0903.0340>

Bevezetés: Típusrendszerek

- A típusrendszer segít kiszűrni a bugokat.
- Jó típus rendszer:
Minél több rossz programot képes kiszűrni,
Minél kevesebb helyes programot tesz kifejezhetetlenné.

Bevezetés: Programozási nyelvek

A programozási nyelvek eszköztára és a bennük megvalósított típusrendszer szorosan összefügg.

Egy fejlettebb, magasabb szintű nyelvtől az ember több biztosítékot, garanciát vár el, mint egy alacsonyabb szintűtől.

Bevezetés: Programozási nyelvek

- Gépi kód:
azok az utasítások, amit a hardver végre tud hajtani.

Ha hibás utasításkódot adunk meg, a hw megáll, „halt” állapotba kerül, stb.

Semmilyen más ellenőrzés nincs.

Bevezetés: Programozási nyelvek

- Assembly:

A gépi kódú utasításokat pár betűs rövidítések jelölik.

Az utasítások argumentumainak számát és méretét ellenőrzi az assembler.

De simán összeszorozhatunk egy karaktersorozatot és egy lebegőpontos számot úgy, mint két egész számot...

Bevezetés: Programozási nyelvek

- C:
A változók típusai ellenőrizve vannak a műveleteken keresztül, de:
overflow-k, [undefined behavior](#), ...

A magasabb szintű absztrakciókat csak macro-k segítségével lehet megvalósítani, amiken nincs semmilyen típusellenőrzés

Bevezetés: Programozási nyelvek

- C++:
C-ből sok rossz örökség (de javul)

A class rendszer számos absztrakciót ösztönöz

A magasabb szintű absztrakciókat a templatek segítik.
De nincs memória biztonság, magasabb szintű kvantifikáció, stb.

Bevezetés: Programozási nyelvek

- Haskell:
Garantálja a memóriakezelés helyességét

A típusrendszer letisztult, a fordító több, magasabb szintű ellenőrzést tud megtenni, erősebb invariánsokat lehet bevezetni és garantálni

Bevezetés: Programozási nyelvek

- Agda, Idris, Coq, Isabelle:

Dependens típusok, azaz a futásidejű értékek is visszahathatnak a típusokra!

Matematikai bizonyítások

Bevezetés: elkerülhető hibák

A megfelelő nyelvekkel és típusrendszerekkel számos, esetenként katasztrofális hiba is megelőzhető lett volna.

Bevezetés: elkerülhető hibák

- Intel Pentium bug (1994):

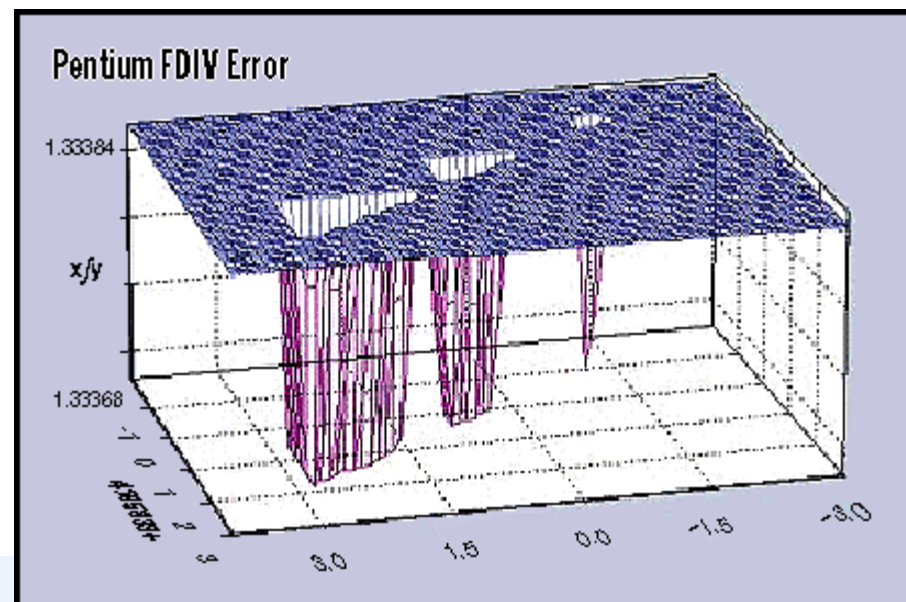
FDIV (lebegőpontos osztás)

Néhány speciális esetben az osztáshoz tartozó look-up table nem tartalmazott értékeket.

A presztízsveszteség
475M USD-be került
az Intelnek...

Másik hasonló:
Pentium F00F bug

Pl.: 4195835/3145727

Bevezetés: elkerülhető hibák

- [ESA Ariane 5](#) (1996):
64-bit float -> 16-bit int
conversion overflow
- 370M USD

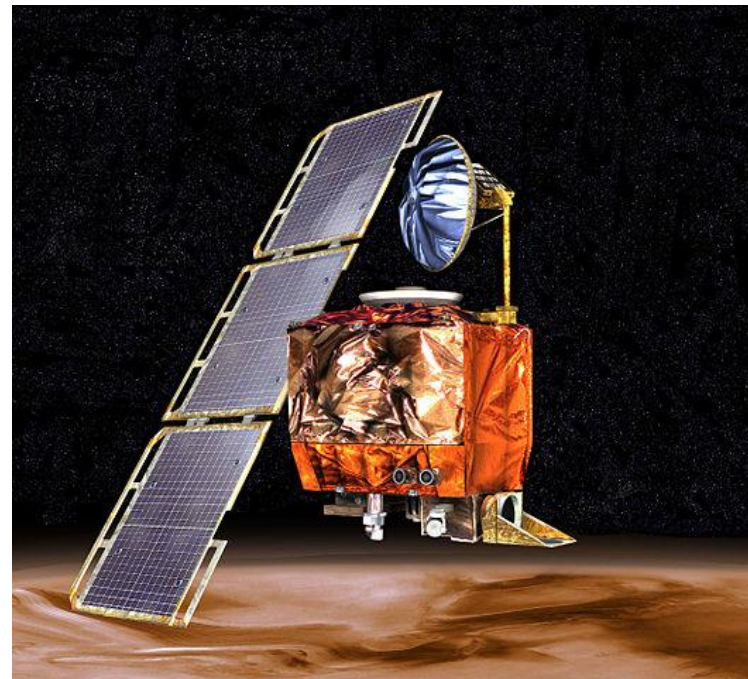

Bevezetés: elkerülhető hibák

- [NASA Mars Climate Orbiter \(1999\)](#)

metric-imperial eltérés, két szoftver rész között.

- 327M USD

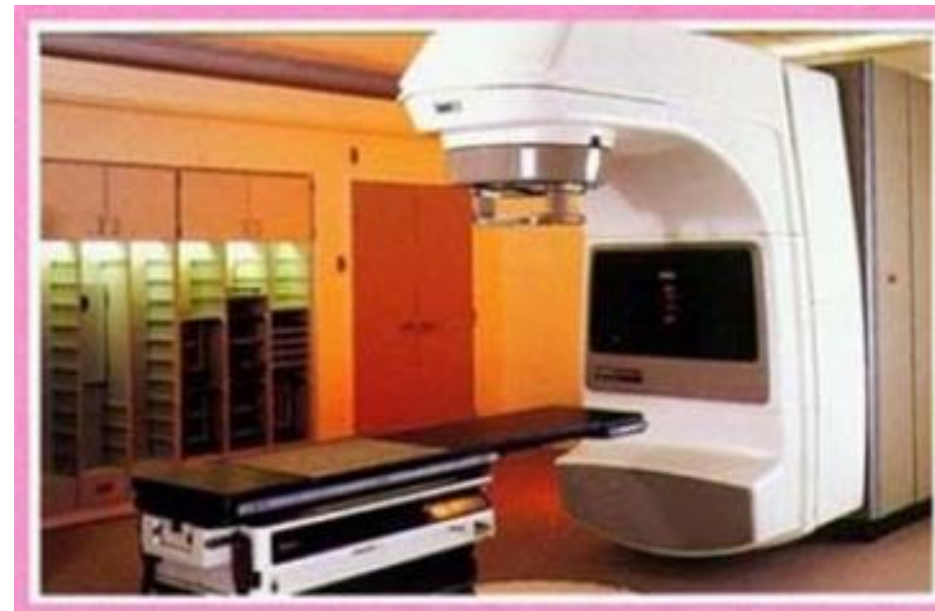

Bevezetés: elkerülhető hibák

- Therac-25 sugárterápiás készülék (1986-87)

race condition (bővebben [itt](#), [itt](#))

legalább 6 esetben súlyos sugárterhelés a betegekre...

Bevezetés: elkerülhető hibák

- 2003-as áramszünet az Észak USA-ban és Kanadában, 55 millió embert érintett
- A vezérlőközpont nem értesült időben a probléma mértékéről, mert egy race-condition miatt nem működött a riasztó rendszer

Bevezetés: elkerülhető hibák

- A fentiek elkerülhetőek ma már megfelelő nyelvek és típusrendszerek használatával.

Pl. a hardvereket már automatikus proof-assistantsokkal ellenőrzik, hogy bizonyítottan helyes és teljes legyen a működésük

- A mindennapi szimulációknak látszólag nincs szükségük ezekre.

Bevezetés: szimulációk

Szimulációk:

Kompromisszumok:

- fejlesztési idő vs.
- hibák rizikója vs.
- Teljesítmény (hardver kihasználtság) vs.
- karbantarthatóság (maintainability)

Nem mindegy, hogy mennyit veszünk a kompromisszumokkal.
Sok múlik a nyelven / típusrendszeren.

Bevezetés: szimulációk

Szimulációk:

Absztrakció: ne írjuk meg ugyanazt újra, paraméterezzük a megoldásokat.
(De \neq deduplikáció, macro-k)

Magasabb szint: több információ a problémáról, könnyebb optimalizálni.

Bevezető példa [itt](#).

Bevezetés: szimulációk

Ne írjuk meg kétszer a hasonló dolgokat...

Lineáris algebra

Numerikus Módszerek

Különböző hardver (GPU/CPU)

Különböző párhuzamosítás

Különböző API-k

Bevezetés: szimulációk

Párhuzamosítás

A megfelelő absztrakciókban gondolkozva egyszerűbb érvelni a párhuzamos feldolgozás helyessége mellett.

Pl. rust concurrency [1.](#) [2.](#)

Bevezetés: Sapir-Whorf hipotézis

- Másnéven: [nyelvi relativitás](#)

A (beszélt/írott) nyelvi struktúrák befolyással vannak a világról alkotott képünkre.

A nyelvi kategóriák limitálják, meghatározzák a kognitív (gondolati) kategóriákat.

A beszámolók alapján ez a programozási nyelvekre is igaz...

Bevezetés: blub paradoxon

- Paul Graham: [the blub paradox](#)
- Tegyük fel, hogy van egy „számegyenese” a programozási nyelveknek:

A B C D F **G** H I J K L

Bevezetés: blub paradoxon

- Paul Graham: [the blub paradox](#)

Ha egy tetszőleges nyelvet ismerő programozó „lefelé” néz, tudja, hogy azok „kevésbé jó” nyelvek, mert csomó dolgot nem tudnak, amit az övé tud!

A B C D F G H I J K L

Bevezetés: blub paradoxon

- Paul Graham: [the blub paradox](#)

Amikor azonban a programozónk felfelé néz a spektrumban, csak fura érthetetlen krix-kraxokat lát, és el sem tudja képzelni mire jók, hiszen ő mindent meg tud oldani a saját nyelvének eszközeivel is!

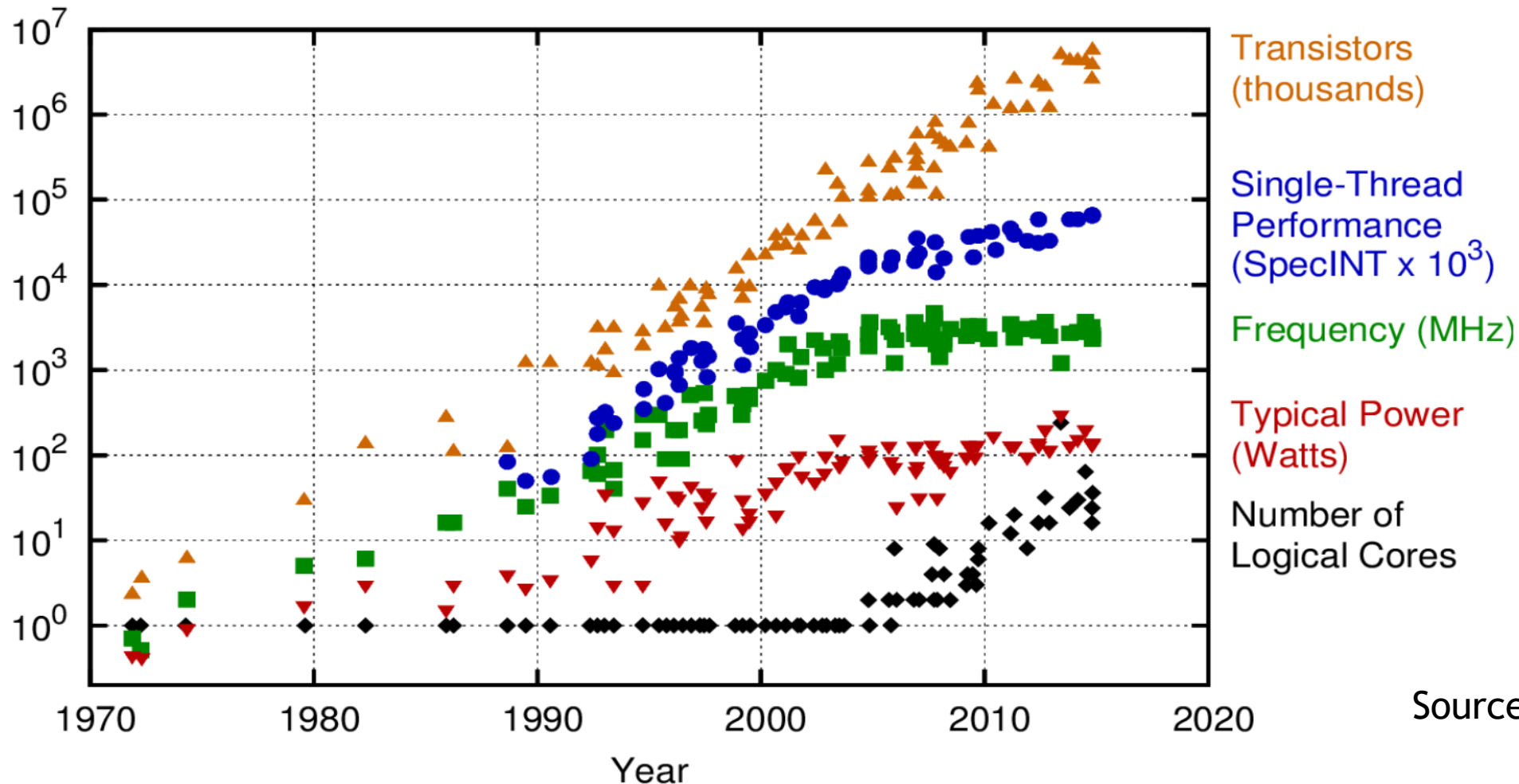
A B C D F G H I J K L

Bevezetés: párhuzamosság

- Miért kell nekünk párhuzamosság?

Bevezetés: párhuzamosság

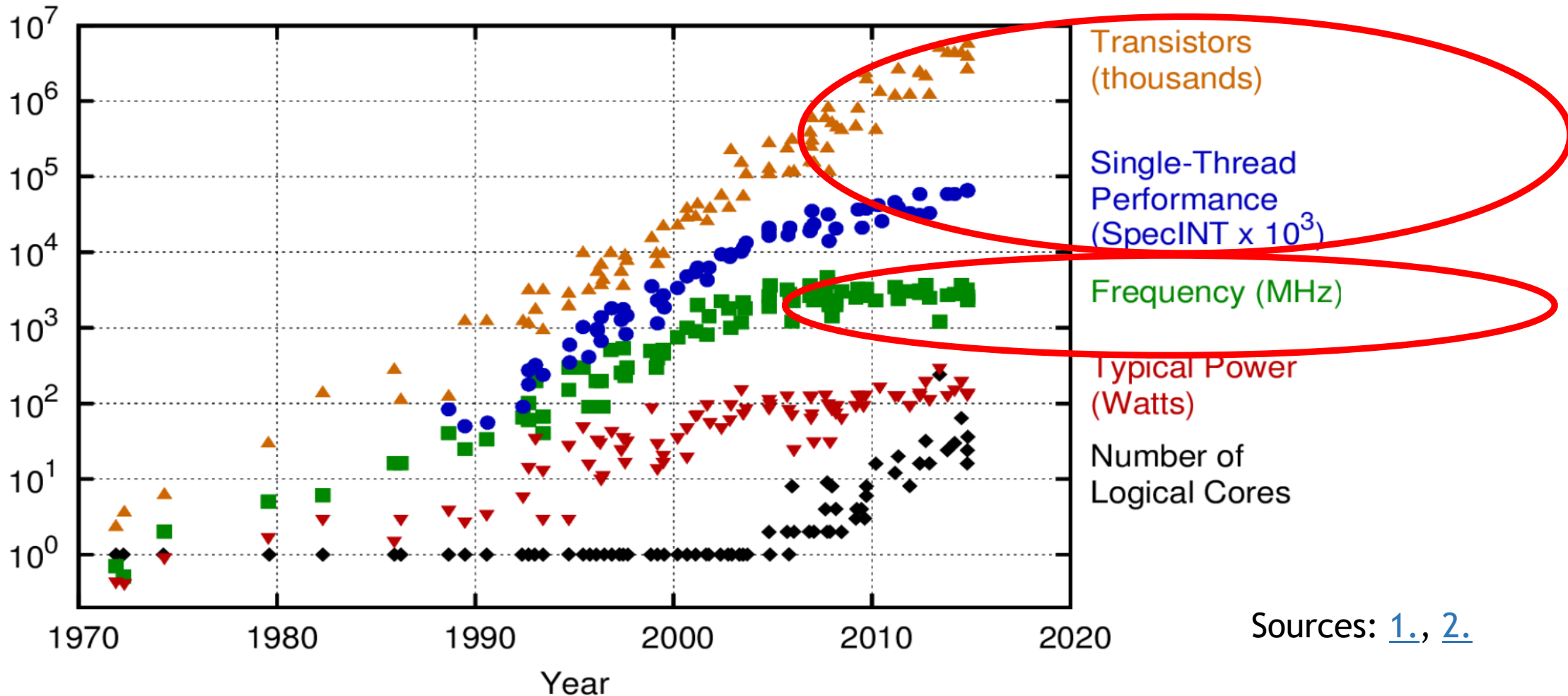
40 Years of Microprocessor Trend Data

Sources: [1.](#), [2.](#)

Bevezetés: párhuzamosság

40 Years of Microprocessor Trend Data

Bevezetés: miért C++?

Nyelvválasztás = kompromisszum

- Nem fizetünk azért a nyelvi szolgáltatásért, amit nem használunk
- Egyszerre kellően alacsonyszintű, hogy hatékony programokat lehessen benne írni, de
- Meglepően magasszintű absztrakciók is építhetők benne
- Dinamikusan fejlődő, az egész ipar által támogatott nyelv

Bevezetés: miért OpenCL / SYCL?

- Bizonyítottan a fontos a hordozhatóság
Számos esetben demonstrálódott, hogy az egyetlen megoldáshoz kötődés csapdahelyzetet teremthet
- Széles ipari összefogás áll ezeknek a fejlesztése mögött is (Khronos)
- Ezekben is le lehet menni kellően alacsony szintre, hogy maximálisan kihasználjuk a hardver nyújtotta képességeket

Az előadással kapcsolatos információk

Hét	Időpont	Óra
2.	Február 13.	1. Óra
3.	Február 20.	2. Óra
4.	Február 27.	3. Óra
5.	Március 5.	4. Óra
6.	Március 12.	5. Óra
7.	Március 19.	6. Óra
8.	Március 26.	7. Óra
9.	Április 2.	8. Óra
10.	Április 9.	Tavaszi szünet
11.	Április 16.	9. Óra
12.	Április 23.	10. Óra
13.	Május 30.	11. Óra
14.	Május 7.	Eötvös-Pázmány nap
15.	Május 14.	12. Óra

Tavaszi szünet: Április 8. - 14., Eötvös-Pázmány nap: Május 7-8.